

Az olvasó gyermek a korszerű oktatási törekvésekben

Pedagógusok és könyvtárosok évek óta sürgetett együttműködése valóban megvalósulni látszott a Pest megyei gyermekkönyvtaroknak Budapesten, a Hazafai Népfőiskolai Országos Tanácsának székházában tartott záróankétján, amelyen a nevelői hivatást e kétféle formában gyakorlók kb. fele-fele arányban képviseltették magukat, és egyforma felelősségtudattal számoltak be a közös munka eredményeiről.

Dr. Arató Ferenc bevezető előadása azt az új helyzetet — s annak elméleti előzményeit — vázolta, melybe az olvasás és a könyvtárügy kerül az oktatás tervezett korszerűsítése révén. Ha a túlterhelés megszüntetése és az alaposabb oktatás érdekében tananyagcsökkentés lesz a mérleg egyik serpenyőjében, akkor ehhez kapcsolódik a másikban a fakultatív tanítás és az önművelés; vagyis az egyéniséghez jobban alkalmazkodó képzés, ami annyit jelent, hogy minden tanuló a maga által választott tárgykörben mélyülhet el, s ezt természetesen csak az egykötvényűséggel szakítva, önálló olvasás útján teheti. Ebben a távlatban a könyvtár fontossága megnő, nélküle a megújulás elképzelhetetlen. Az önművelés — a közhiedelemmel ellentétben — nem az iskola befejeztével kezdődik, hanem azzal párhuzamosan folyik, és csak úgy képzelhető el tömegméretekben, ha az iskola tanítani fogja, amit eddig a tanulóra hagyott: az új tantárgyak sajátos logikáját és a velük kapcsolatos, nélkülözhetetlen szakkifejezéseket. Ezek ismerete nélkül a gyermek az egyetlen könyvvel (a tankönyvvel) is nehezen boldogult, s még nehezebben szánta rá magát valamelyik tárgykörben az olvasásra. Sok energiát pazarolunk el a szüntelen újrakedzéssel is: 10, 14, 18 éves korban mindig új struktúrában tanítunk egy-egy ismeretrendszert, ki is mondva olykor a jó tanácsot, hogy amit diákunk az előző fokozatból hozott, legjobb ha elfelejti. Ahelyett, hogy belső kapcsolatot létesítenénk a fokozatok között és kerülnénk az átfedéseket. (Az átfedések azonban csak akkor válnak fölöslegessé, ha az önművelés garantálja a hozott tudás értékét és biztonságát.) Az ismereteknek a személység saját gondolatrendszerébe való illesztése is csak önálló jegyzetelés, feldolgozás útján remélhető. Az individualizálás, differenciálás megvalósításához *könyvtár és nevelő erejű könyvtáros személység kell*, mégpedig az iskolai munka központi helyére állítva, s nem mellékes járulékként.

Csakhogy bizonyos esetekben hiába fogadjuk el bizonyításra nem szoruló tényként az iskolai könyvtár fontosságát, ha a körülmények mégsem engedik azt érvényesülni.

Hargitai Károly, a megyei művelődésügyi osztály vezetője a kisiskolások hátrányos helyzetéről beszélt, majd N. Rácz Aranka hangsúlyozta, hogy bár a kétféle könyvtártípus feladata eltérő (az iskolai könyvtár az oktatás céljait szolgálja *mindenki* számára, a közművelődési pedig az *egyéniség* kibontakoztatására törekszik, hiszen használata önkéntes), s ezért egyik a másikat nem pótolhatja, adott esetben mégis megoldást jelent a kettő egyesítése az iskolában. Különösen kis községekben járható ez az út, de a nagy távolságok, közlekedési nehézségek miatt olyankor is, amikor a nagyobb település messze eső részén kell valamilyen könyvtárhoz juttatni a gyermekeket. Az egyik gödöllői általános iskolát több felszólaló is példaként emlegette, mint olyat, ahol a közművelődési könyvtár az iskola épületében kapott helyet, s így együtt valósítja meg a két funkciót.

Az utóbbi esztendő statisztikái azt bizonyítják, hogy akár a fővárosban, Pest megyében is csökkent a tanulók létszáma, azonban emelkedett a korosztály olvasóinak százalékaránya: vagyis a kevesebb tanulóból több vált olvasóvá, mint korábban, s ez a könyvtárosi erőfeszítéseken kívül a kisebb tanulócsoportok oktatásának eredményesebb voltát is bizonyítja. Feltűnő azonban, hogy míg Pest megyében a közművelődési könyvtárakban az országos átlagnál magasabb a gyermekolvasók aránya, addig az iskolai könyvtárak anyagi ellátása igen csekély: egy tanulóra évente 1,20 Ft könyvvásárlási „összeg” jut. E ténnyel kapcsolatban Dékány András iskolaigazgató utalt arra, hogy az üzemek által felajánlott összegeket az iskolák könyvtárfejlesztésre is fordíthatják.

Az előadások után egyéni módszereiket bemutató és megvitató pedagógusok és könyvtárosok nagy örömmel fogadták a Szegedről érkező Hegedűs Andrást, a Tanárképző Főiskola igazgatóját, a Kincskereső főszerkesztőjét, aki az irodalmi gyermeklap nevelő hatásáról szólva idézte Juhász Gyulát („... legyen az olvasás belső szennáció a legfogékonyabb korban”) és Móra Ferencet, aki mindig elsősorban ifjújásági írónak tekintette magát. Vázolta a Kincskereső szerkesztési elveit, céljait. Ezek: a mai és a klasszikus magyar és világirodalom gyermekekhez szóló rövid alkotásainak közlése;

az esztétikai fogékonyság szélesítése a testvérműzsák bemutatásával; az anyanyelv ápolása, szépségeinek tudatosítása; a közölt kislexikon segítségével a nagylexikon használatára szoktatás, továbbá az ismeretek bővítése. Mindez

együtt jellemzi a Kincskeresőt, mely ma valóban legkeresettebb irodalmi folyóiratunk, bár kétezer példánya kézről-kézre jár, mégsem juthat el mindenkihez, aki olvasni szeretné.

(B. É.)

Hátrányos helyzetű gyermekek között

Engedtessek meg nekem, hogy gondjaimról beszéljek, amikkel a makói József Attila Városi-Járási Könyvtár újravárosi letéti könyvtárában dolgozva szembe találtam magam.

1970-ben vettem át a modern tömegszervezeti székházban elhelyezett könyvtárat, melyet korábban vonzónak, barátságosnak, meghittnek képzeltem. A várakozással ellentétben öreg polcok, komor, sötét íróasztal, kopár falak fogadtak. Még egy cserép virág sem törte meg a nyomasztó egyhangúságot. A könyvek össze-vissza heverték a polcon. Már csak azt reméltem, hogy pontos kölcsönzők, kedves, vidám, de csöndes gyerekek fedtetik el majd velem a családást. Lassan jöttek is. Egy-két olvasó szálíngózott csak, s minden köszönés nélkül, meglepetten vették tudomásul, hogy új könyvtárossal állnak szemben.

— Ezöket hoztam — mondta az egyik gyerek, felém nyújtva a könyveket. De olvasójegye nem volt, azt sem tudta, hányas sorszám alatt iratkozott be. A napló végiglapozásával sikerült megtalálnom a nevét, sorszámát. A nehézséget már csak az okozta, hogy a megadott sorszámmon más olvasó személyi lapja volt található. Végül minden egyes lapot átnézve sikerült rábukkannom a szükségesre, s kiderült, hogy a fiúnak a könyvet immár fél éve vissza kellett volna hoznia.

Ilyen és ehhez hasonló problémák merültek fel hónapokon keresztül addig, *míg minden olvasó egyszer meg nem fordult a könyvtárban.* Talán ez volt számomra a legnehezebb időszak, hiszen nem tudtam, valójában mit követelhetek az olvasótól.

Probléma problémát követett. Az előre elképzelt **pontos, fegyelmezett** gyerekek helyett **hanyag, neveletlen hangoskodókkal** kerültem szembe. De sikerült megszüntetni a kölcsönzés ideje alatti fülsiketítő lármát, hangoskodást, ugrálást, a könyvek szétdobálását. Gyakran figyelmeztettem, intettem a gyerekeket, s bizony minden alkalommal meg is kaptam a magamét: „A másik könyvtáros néni nem volt ilyen szigorú! Felszólítást sem küldött!” Vagy: „Nem viszek könyvet, mert felszólítást kaptam!”

Elgondolkoztam: valóban szigorú vagyok? Hiszen én csak azt várom el, amit a ma kulturált embere elvárhat, megkövetelhet a gyermektől is. S ekkor magukra a gyermekekre bíztam, *döntsék el, melyik viselkedés a helyes, hogyan illik viselkedni a könyvtárban.* Nagyon nehezen, de véleményt nyilvánítottak. Heylesen foglaltak állást, belátták, hogy zajban nem lehet olvasni, dolgozni. Nincs értelme a sértődésnek, ha felszólítást kapnak, inkább pontosak lesznek. Nagy részük e szerint is cselekszik, de kivételek még mindig akadnak.

Miután sikerült megoldani ezt a kérdést, újabb feladat várt rám. A kölcsönzés alatt gyakran annyi időm sem volt, hogy gyorsan a helyükre rakjam a behozott könyveket, hiszen jöttek-mentek az olvasók, és két óra alatt nem futotta mindenre. A kölcsönzés után egy órán át rakosgattam, rendezgettem a könyveket. Nagyon elkeserített, hiszen ez az idő éppen elég lett volna arra, hogy a polcokat átnézzem, megigazítsam a könyveket, s elkészítsem a statisztikát. Ez készítettem arra, hogy megtanítsam a gyerekeket, *hogyan kezeljék a könyveket,* melyik hova kerül. Játékos formában — szinte észrevétlenül — megtanulták, hogy Móricz Zsigmond műve az M-hez, Jules Verne könyve pedig a V-hez kerül. Ma már egyetlen könyv sem hever az asztalon, átvétel után azonnal a helyére teszik. Sőt néhányan, ha észreveszik, hogy nem a helyén van egy könyv, maguk figyelmeztetik társukat, vagy nekem szólhatnak. Azzal, hogy az asztalról lekerültek a könyvek, jobban szemmel tarthatom a gyerekeket. Kezdetben több lopás is előfordult, amit sikerült leleplezni. Volt, akit időlegesen kitiltottam a könyvtárból, mert nemcsak lopott — ezt nem is tiltolta —, de magatartásával a többi gyerekre is károsan hatott.

Nagy gondot okoztak az ócska polcok, a szűk hely, a még mindig tartó sivár körülmények. Mivel akkor még a városi tanács művelődésügyi osztályán dolgoztam, sokszor találkoztam a város vezetőivel, s beszélgetés közben a „könyvtáramról” is szó esett. Egy ilyen beszélgetés eredménye az lett, hogy a *könyvtár berendezése kicserélődött.* A régiek